

Outi Kallionpää, FT

Musiikin, taitteen ja kulttuurin tutkimuksen
laitos, Jyväskylän yliopisto
Nuoret ja uusi kirjoittaminen -tutkimushanke

Nuoret ja uusi kirjoittaminen -tutkimushanke – verkkokulttuureista intoa ja välineitä kirjoittamisen opiskeluun?

Kirjoittamisen opetus on murroksessa. Nuoret kokevat koulukirjoittamisen hankalana, eikä sen opiskelu motivoi. Toisaalta verkko on muuttanut radikaalisti kirjoittamisen käytänteitä ja monet nuoret toimivat vapaa-aikanaan monimuotoisten mediasisältöjen tuottajina. Samalla myös kirjoitustaidon käsite on laajentunut eivätkä peruskirjoitustaidot enää riitä aktiiviseen osallisuuteen. Näitä haasteita on lähtenyt ratkomaan Jyväskylän yliopiston kirjoittamisen tutkimushanke Nuoret ja uusi kirjoittaminen.

ASIASANAT: #uusikirjoittaminen #kirjoittamisen opetus #osallisuuden kulttuuri

“Jos pitäisi valita yksi asia, joka on suomen kielen ja kirjallisuuden opiskelussa hankalinta, on se ehdottomasti kirjoittaminen. Kielioppi on sinänsä minusta aika helppoa, mutta varsinkin pitkän tekstin kirjoittaminen ja oman ajatuksen ilmaiseminen tekstissä on vaikeaa”, näin kertovat Helsingin uuden yhteiskoulun yhdeksäsluokkalaiset Helsingin Sanomien (25.8.2020) artikkelissa “Tyttöjen ja poikien kirjoitustaidoissa on eroa jopa yhden kouluarvosanan verran”. Artikkeliki käsittelee Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisemaa tutkimusta suomen kielen ja kirjallisuuden oppimistuloksista perusopetuksen päättövaiheessa 2019. Tutkimus vahvistaa yhdeksäsluokkalaisten ja useimpien opettajienkin havainnot: erityisesti pitkien tekstien omaääninen kirjoittaminen on monelle oppilaalle hankalaa eikä kirjoittamisen opiskelua siksi pidetä mielekkäänä (Kauppinen & Marjanen 2020).

Tutkimuksen tuloksen voi nähdä myös paradoksina, sillä vaikka kirjoittaminen koetaan hankalana kirjoittavat useimmat nuoret tänä päivänä monipuolisemmin ja enemmän kuin

koskaan aikaisemmin (Brandt 2009; Lunsford 2009; Jenkins, Ito & danah boyd 2016). Syytä tähän on lähdeittävä etsimään digitaalisen kehityksen aikaansaamasta kirjoittamisen käsitteen muutoksesta. Onkin myönnettävä, että kirjoittaminen näyttäytyy varsin erilaisena toimintona nuorten vapaa-ajan verkkoympäristöissä kuin koululuokassa. Koulukirjoittaminen tarkoittaa yhä pitkälti perinteisiä, yksinkirjoitettavia asiatekstilajeja, kun taas verkossa kirjoittaminen on usein yhteisöllistä, luovaa ja multimodaalista. Väitöskirjassani (Kallionpää 2017) olen hahmotellut kärjistäen seuraavanlaisia eroja perinteisen koulukirjoittamisen ja verkon uusien kirjoittamiskäytänteiden välillä:

Vaikka uusissa opetus suunnitelmissa onkin huomioitu nuoria nykypäivänä ympäröivän tekstimaailman monipuolistuminen ja monilukutaidon käsite on tuotu osaksi kaikkien oppiaineiden sisältöä, ei niillä juuri ole ollut vaikutusta kirjoittamisen pedagogiikan kehittämiseen. Yhä tänä päivänä kirjoittaminen nähdään koulussa pitkälti

Taulukko 1. Perinteisen koulukirjoittamisen ja uuden kirjoittamisen vertailu (kärjitetty)

PERINTEINEN KOULUKIRJOITTAMINEN	UUSI KIRJOITTAMINEN
välineet: kynä + paperi tai tekstinkäsittelyohjelma	välineet: kynä + paperi tai tekstinkäsittelyohjelma
teksti: kirjoitusta	teksti: multimodaalista, hyperlinkit
tekstilajit: <ul style="list-style-type: none">- vähän ja pysyviä- kaikki genret tuotetaan perinteisillä kirjoitustaidoilla- formaali, ylhäältäpäin ohjeistettu- jaettu luovaan- ja asiakirjoittamiseen- tärkeä ulkoisin kriteerein määritelty tuotos	tekstilajit: <ul style="list-style-type: none">- paljon ja jatkuvasti muutoksessa- eri genret vaativat erilaisia taitoja- informaali, itseohjautuva- luovan- ja asiakirjoittamisen rajat rikkoutuvat- tärkeää sekä luova prosessi että luova tiotos
kirjoitusprosessi: yksilöllinen, staattinen	kirjoitusprosessi: yksilöllis-sosiaalinen, dynaaminen
kohderyhmä ja julkaisu: kohderyhmänä opettaja, ei julkaisua	kohderyhmä ja julkaisu: kohderyhmä laaja tai määrittelemätön, aina julkista
palaute: yksisuuntaista ja autoritääristä	palaute: dialogista ja laadultaan vaihtelevaa
kirjoitusympäristö: luokkahuonekonteksti, vähän virikkeitä, keskittyminen vain kirjoittamiseen	kirjoitusympäristö: ajan ja paikan rajat rikkoutuvat, viriketulva, monisuorittaminen
kirjoittajarooli: ulkoisesti motivoituva, passiivinen suorittaja	kirjoittajarooli: sisäisesti motivoitunut, innovatiivinen tuottaja

kognitiivisena yksilötaitona, jonka opetus tähtää niin yläkoulussa kuin lukiossakin lähinnä akateemisessa maailmassa tarvittaviin perinteisiin tekstintaitoihin, kuten esseekirjoittamiseen. Vaikka esseetyylisen kirjoittamisen vankkaa asemaa nykyajan tiedemaailmassa ei voinekaan kiistää, tarvitaan niin akateemisessa kuin työelämäkirjoittamisessakin tänä päivänä paljon monipuolisempia kirjoitustaitoja kuin kieliopillisesti korrekti kirjoitelma annetusta aiheesta. Joka päivä miljoonat ammattilaiset ympäri maailmaa työstävät ja julkaisevat monimuotoisia tekstilajeja erilaisissa luovissa ja yhteisöllisissä prosesseissa verkossa. Samoin tekevät monet nuoret, vaikka monesti nuorten vapaa-ajalla tapahtuva kirjoittaminen typistetään virheellisesti vain puhekieliseksi lyhytviestittelyksi, jonka katsotaan vaikuttavan haitallisesti koulussa kirjoitettavien tekstien kirjoittamiseen. Pikaviestittelykulttuuri ei kuitenkaan ole varsinaisesti korvannut tuotokseen tähtäävää kirjoittamista, vaan ennemminkin puhelimesta ja kasvokkain tapahtuvaa puheviestintää. Sen sijaan voidaan väittää, että taidokkaat blogit, monimutkaiset verkkosivut, multimodaaliset julkaisut ja videot vaativat pitkälti samanlaisia metataitoja kuin perinteinen, pitkän tekstin kirjoittaminen: ideointia, suunnittelua, rakenteen sommittelua, pitkäjänteisyyttä, itseohjautuvaa keskittymiskykyä ja niin luovaa kuin kriittistäkin ajattelua.

Vaikka ei voidakaan väittää, että suurin osa nuorista olisi vapaa-ajallaan monipuolisia ja yhteisöllisiä mediatuottajia, on kuitenkin vahvaa näyttöä siitä, että ne nuoret, jotka toimivat aktiivisesti näissä verkkokulttuureissa, ovat sisäisesti motivoituneita sekä tuottamaan tekstejä että kehittämään taitojaan (Jenkins ym. 2016; Kallionpää 2017; Kupiainen 2013). Mediatutkija Henry Jenkins on sitä mieltä, että koulun tulisi olla paikka, jossa tarjottaisiin välineitä ja mahdollisuuksia yhä useammalle nuorelle tulla osaksi näitä luovia verkkoyhteisöitä. Hän on nimennyt nämä yhteisöt *osallisuuden kulttuureiksi* ja luonnehtii niitä seuraavasti (Jenkins 2006, xi):

Osallisuuden kulttuuri tarkoittaa kulttuuria, jossa on suhteellisen matala kynnys taiteelliseen ilmaisuun ja kansalaistoihintaan. Se kannustaa vahvasti luomaan ja jakamaan luovia tuotoksia. Lisäksi siinä ilmenee jonkinlaista epävirallista mentorointia, jolloin kokeneet osallistujat jakavat omaa osaamistaan noviiseille. Osallisuuden kulttuurin jäsenet tuntevat myös sosiaalista yhteyttä toistensa kanssa ja uskovat, että heidän panoksellaan ja toiminnallaan on merkitystä.

Osallisuuden kulttuuriin kuulumisen arvo ei Jenkinsin mukaan kuitenkaan ole pelkästään sen tä-

mänhetkisessä osallistamisessa, vaan siinä, että näitä osallisuuden kulttuurissa tarvittavia ja opittavia taitoja tarvitaan yhä enemmän myös tulevaisuuden yhteiskunnassa (Jenkins ym. 2006, 27). Osa näistä taidoista liittyy myös kirjoittamiseen. Ne laajentavat perinteistä käsitystä kirjoitustaidoista. Väitöskirjassani olen kutsunut niitä uuden kirjoittamisen taidoiksi, jotka olen jakanut seuraaviin kompetenssialueisiin (Kallionpää 2017, 67):

- **Tekniset taidot:** Tekstien tuottaminen uusissa mediaympäristöissä vaatii jatkuvasti kehittyvien laitteistojen, muuttuvien sovellusten ja erilaisten verkkotoimintaympäristöjen hallintaa.
- **Multimodaaliset taidot:** Tekstit koostuvat kirjoituksen lisäksi äänistä, kuvista, videoista tai muista merkityksiä välittävistä elementeistä. Luova suunnittelu ja esteettisyys korostuvat. Tähän liittyvät myös uusien tekstilajien tuottamistaidot.
- **Sosiaaliset taidot:** Kirjoittaminen ei ole enää vain yksilötaito vaan ennen kaikkea sosiaalinen taito. Kirjoittaminen on usein aktiivista toimimista internetin osallisuuden kulttuurissa erilaisten yhteisöiden jäsenenä. Tekstiä tuotetaan usein myös yhteisöllisenä prosessina.
- **Julkisuustaidot:** Kirjoittaminen tapahtuu julkisesti internetissä. Tämä edellyttää kommunikointitaitoja, sosiaalisten käytäntöjen hallintaa, tekstien markkinointitaitoja ja erilaisten internet-julkaisemiseen liittyvien säännösten tuntemista.
- **Monisuorittamis- ja tietoisuustaidot:** Tilannekeskeisen monisuorittamisen ja tietoisuustaitojen vuorottelun hallinta liittyy erilaisten uusien tekstilajien taitamiseen sekä hektisessä verkkoympäristössä työskentelyyn.
- **Luovuustaidot:** Luovuus on läsnä uuden median ympäristöissä kirjoitettaessa monin tavoin. Uusien tekstilajien kirjoittaminen muistuttaa enemmän luovaa kirjoittamista kuin asiategistin tekemistä. Luovuus näkyy myös taitona

tuottaa ja yhdistellä uusia, innovatiivisia tekstilajeja yhteisöllisessä, luovassa prosessissa, kykynä etsiä innovatiivisia toimintatapoja sekä alati uutta etsivänä, leikkivänä ja uteliaana asenteena kirjoittamista kohtaan.

Nuoret ja uusi kirjoittaminen -tutkimushanke

Kirjoittamisen opetuksen näkökulmasta tilanne on haasteellinen. On tultu tilanteeseen, jossa niin opilaat, opettajat kuin tutkijatkin ovat samaa mieltä: nykymuotoinen kirjoittamisen opiskelu ei motivoi eikä se siksi pysty tarjoamaan kaikille edes yhteiskunnassa toimimisen kannalta välttämättömiä kirjoittamisen perustaitoja. Toisaalta ei ole olemassa juuri vaihtoehtoisiaakaan tapoja opettaa kirjoittamista. Paineita opettajille luo myös tieto siitä, että peruskirjoitustaitojen lisäksi tulisi nuorille tarjota mahdollisuuksia harjoitella koulussa myös uusia kirjoitustaitoja, jotka mahdollistavat aktiivisen osallisuuden erilaisissa verkko-yhteisöissä ja sitä kautta myös tulevaisuuden yhteiskunnassa. Vapaa-ajan ja koulun kirjoittamiskulttuureiden välillä on yhä kuilu, eivätkä informaaleissa ympäristöissä opitut taidot välttämättä siirry koulukirjoittamiseen edes niiden nuorten kohdalla, jotka jo tuottavat tekstejä vapaa-aikanaan verkossa. Tästä huolimatta tulisi kouluopetuksessa pyrkiä kehittämään aktiivisesti tapoja, joilla taitojen siirtovaikutusta saataisiin nopeampiin suuntiin. Kirjoittamisen uutta aikakautta ei kuitenkaan pitäisi nähdä yksistään formaaliin opetukseen kohdistettujen lisävaatimusten kautta, sillä parhaimmillaan multimodaalinen, omaehtoinen ja matalan kynnyksen kirjoituskulttuuri voi toimia kouluopetuksen näkökulmasta myös valtavana uudenlaisten mahdollisuuksien avaruutena: se voi tarjota omakohtaista kosketuspintaa kirjoittamiseen, itseilmaisuuksiin, osallisuuteen ja vaikuttamiseen yhä useammille nuorille. Jo pelkästään lisäämällä opetuksen yhteisöllistä ja luovaa kirjoittamista motivoidaan nuoria tuottamaan enemmän

tekstejä (Kallionpää 2017, 83) ja harjaannutetaan monenlaisia, myös perinteisten pitkien tekstien kirjoittamisessa tarvittavia taitoja.

Näihin pedagogisiin haasteisiin pyrkii osaltaan vastaamaan Jyväskylän yliopiston kirjoittamisen tutkimuksen koordinoima Nuoret ja uusi kirjoittaminen -tutkimushanke. Sen tavoitteena on pyrkiä luomaan osallisuuden kulttuurin kirjoittamista motivoivista piirteistä (yhteisöllisyys, digitaalisuus, multimodaalisuus, luovuus, autenttisuus, vertaismentorointi) ammentava virtuaalinen oppimisympäristö, jonka avulla opetellaan muun muassa pitkien tekstien kirjoittamisessa tarvittavia metataitoja, kuten esimerkiksi keskittymiskykyä, ideointia, suunnittelua, palautteen hyödyntämistä ja omaäänisyyttä. Samalla opitaan myös tärkeitä uuden kirjoittamisen taitoja. Taitojen kehittyessä pyritään siirtovaikutukseen niin koulukirjoittamisessa kuin vapaa-ajan verkkoympäristöissäkin. Osatavoitteena on myös pyrkiä synnyttämään myönteisiä kirjoituskokemuksia ja sitä kautta vahvistaa niin oppilaiden kirjoitusmotivaatiota kuin kirjoittajidentiteettiäkin. Laajempaan kattotavoitteena hankkeessa on olla mukana luomassa uudenlaista 2020-luvun kirjoittamisen opetuskulttuuria, joka integroi sekä uusien että perinteisten kirjoitustaitojen opetusta.

Oppimisympäristöä tarjotaan vuonna 2019–20 Jyväskylän yliopiston koordinoiman Lukiloki-täydennyskoulutuksen Uudet kirjoitustaidot -opintojaksoon osallistuneiden yläkoulujen äidinkielen ja kirjallisuuden opettajien käyttöön. Opettajia pyritään saamaan mukaan vähintään joitakin kymmeniä eri puolilta Suomea. Opetusympäristön testiaika on kuusi kuukautta, ja mukaan lähtenyt opettaja sitoutuu vastaamaan ryhmänsä kanssa tutkimuskyselyyn tutkimuksen alussa ja lopussa. Hankkeen tavoitteena on selvittää erityisesti seuraavia seikkoja:

1. Pystytäänkö osallisuuden kulttuuria imitoivaa toimintaympäristöä käyttämään osana

formaalia opetusta ja onko sille kirjoittamista motivoivaa vaikutusta? Mitkä seikat ympäristössä koettiin erityisesti motivoiviksi?

2. Miten opettajat kokivat oppimisympäristön käyttämisen, ja muuttiko se heidän käsitystään kirjoittamisesta ja sen opettamisesta?
3. Muuttiko ympäristö nuorten käsitystä kirjoittamisesta ja sen opiskelusta?
4. Paraniivatko nuorten valmiudet tuottaa pitkiä ja keskittymistä vaativia tekstejä?

Koska oppimisympäristöä on tarkoitus kehittää edelleen, on tutkimukseen osallistuvilta tärkeää saada myös reaaliaikaista käyttäjäkokemusta. Tätä varten sovelluksessa on kommentointimahdollisuus, jossa palautetta ja kehitysehdotuksia voi antaa myös anonymina. Tällä hetkellä tutkimusympäristö on rakennusvaiheessa ja sopivaa teknistä alustaratkaisua kartoitetaan parhaillaan. Tutkimuksen etenemistä voi seurata näiltä sivuilta: <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/mutku/tutkimus/tutkimusprojekti/uusikirjoittaminen>

Lähteet

- Brandt, D. 2009. Writing over reading: new directions in mass literacy. Teoksessa M. Boynham & M. Prinsloo (toim.) *The Future of Literacy Studies*. England: Palgrave MacMillan, 54–74.
- Grönholm, P. 2020. Tyttöjen ja poikien kirjoitustaidoissa on eroa jopa yhden kouluarvosanan verran. *Helsingin Sanomat* 25.8.2020.
- Jenkins, H., Clinton, K., Purushotma, R., Robinson, A. & Weigel, M. 2006. An occasional paper on digital media and learning. The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation. Saatavissa: https://www.macfound.org/media/article_pdfs/jenkins_white_paper.pdf [Viitatuspäivä 25.1.2021]
- Jenkins, H., Ito, M. & danah boyd 2016. *Participatory Culture in a Networked Era, a Conversation on Youth, Learning, Commerce, and Politics*. Cambridge: Polity Press.
- Kallionpää, O. 2017. Uuden kirjoittamisen opetus: Osallistavaa luovutusta verkossa. *Scriptum: creative writing research journal*, 4 (1). Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.
- Kauppinen, M. & Marjanen, J. 2020. Millaista on yhdeksäsluokkalaisten kielellinen osaaminen? Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2019. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 13:2020.
- Kupiainen, R. 2013. Diginatiivit ja käyttäjälähtöinen kulttuuri. *Wider Screen*1/2013. Saatavissa: <http://widerscreen.fi/numero/2013-1/diginatiivit/> [Viitatuspäivä 25.1.2021]
- Lunsford, A. 2009. Standford Report, October 12, 2009. Saatavissa: <http://news.stanford.edu/news/2009/october12/lunsford-writing-research-101209.html> [Viitatuspäivä 5.1.2021]